

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATION FEATURES OF THE COVID-19 PANDEMIC NEOLOGISMS

Лисичкіна І.О.,

orcid.org/0000-0002-2050-9379

кандидат філологічних наук, доцент,

*завідувач кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій
Національної академії Національної гвардії України*

Лисичкіна О.О.,

orcid.org/0000-0002-9511-9615

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Національної академії Національної гвардії України

У статті встановлено особливості перекладу англійських неологізмів пандемії COVID-19 українською мовою. Зазначається, що тривалість пандемії та її вплив на всі сфери життя людини відбивається в мовах, збагачуючи їх неологізмами. Через свою важливу роль у світі англійська мова стає джерелом неологізмів, які потім використовуються в інших мовах. Проведене дослідження фокусувалося на термінах на позначення дій та/або досвіду людей під час пандемії COVID-19, які зареєстровані трьома тематичними словниками та глосаріями. Підбір українських відповідників англійським неологізмам вимагає першочергового з'ясування значення нової лексичної одиниці та вибору способу перекладу: транслітерації та транскрипції, калькування, описового перекладу (експлікації), прямого включення, приблизного перекладу. З'ясовано, що вибір способу перекладу залежить від поширеності та вживаності неологізму в українському контексті. Так, інтернаціоналізми та неологізми вторинної номінації передаються транслітерацією та транскрипцією, вживаються в оригінальній формі англійською мовою з поясненням та без, а також можуть мати паралельні варіанти в оригінальній англійській формі та українською транскрипцією та транслітерацією. Установлено, що вибір способу перекладу співвідноситься з морфологічною формою неологізму пандемії COVID-19. Зокрема, калькування застосовується при конверсії та словоскладанні, описовий переклад – при перекладі непоширених неологізмів із новим значенням та може поєднуватися з іншими способами перекладу. Із розвитком пандемії COVID-19 способи англо-українського перекладу неологізмів пандемії варіюють та змінюються з домінуванням транскрипції та транслітерації. Спостерігається тенденція до інтернаціоналізації неологізмів пандемії, що не потребуватиме експлікації чи інших способів перекладу таких лексичних одиниць за умови широкого використання неологізмів-інтернаціоналізмів як у мові оригіналу, так і в мові перекладу.

Ключові слова: неологізм, спосіб перекладу, інтернаціоналізм, пандемія COVID-19, морфологічна будова, термін.

The article highlights the English-Ukrainian translation features of the COVID-19 pandemic neologisms. It has been indicated that the duration of the pandemic and its impact on all spheres of human life is reflected in languages, enriching them with neologisms. Due to its important role in the world, the English language becomes a source of neologisms, which are then used in other languages. This research focuses on the terms for the actions and/or experiences of people during the COVID-19 pandemic, these terms being registered in three thematic dictionaries and glossaries. The selection of the Ukrainian equivalents to the English neologisms requires revealing the meaning of the new lexical unit and choosing the method of translation: transliteration and transcription, tracing, descriptive translation (explication), direct inclusion, approximate translation. It has been found out that the choice of translation method depends on the prevalence and usability of the neologism in the Ukrainian context. Thus, internationalisms and neologisms of the secondary nomination are rendered by transliteration and transcription, used in the original form in English with and without explanation, and may have parallel versions in the original English form and the Ukrainian transcription and transliteration. It has been determined that the choice of translation method correlates with the morphological form of the COVID-19 pandemic neologism, in particular tracing is used in cases of conversion and word formation, descriptive translation is typical for rarely used neologisms with a new meaning, and can be combined with other translation methods. With the development of the COVID-19 pandemic, the methods of English-Ukrainian translation of pandemic neologisms have been varying and changing with the dominance of transcription and transliteration. There is a tendency to internationalize the pandemic neologisms, which will not require explication or other methods of translation, provided that such neologisms-internationalisms are widely used both in the original language and in the language of translation.

Key words: neologism, method of translation, internationalism, COVID-19 pandemic, morphological structure, term.

Постановка проблеми. Уже майже два роки тема пандемії COVID-19 не втрачає своєї актуальності в житті людства, зумовлює зміну типових

моделей поведінки, соціалізації та комунікації, впливає на мову як відображення навколишнього світу, збагачуючи її неологізмами. Актуальність

звернення до особливостей англо-українського перекладу неологізмів пандемії COVID-19 підкреслюється нагальністю, відповідністю сучасним напрямкам розвитку перекладознавства щодо встановлення еквівалентів лексичних новоутворень з урахуванням особливостей соціального контексту та номінативного потенціалу мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження неологізмів є важливою частиною лексикології та орієнтується на сучасні реалії та когнітивні механізми опрацювання інформації носіями певної мови. У фокусі сучасних наукових розвідок постають механізми появи неологізмів та їх закріплення в мові [1], неологізми певних галузей знань, прикладні аспекти вживання неологізмів та їх перекладу [2; 3].

Неологізми пандемії COVID-19 вивчаються в контексті нової культури пандемії стосовно соціального впливу [4], як компонент медичного [5], епідеміологічного [6], медійного [7] дискурсів. Особливу увагу привертає морфологічний аспект функціонування неологізмів пандемії COVID-19 [8; 9; 10], зокрема, в англійській мові [11; 10] та англо-українському перекладі [12].

Зауважимо, що неологізми пандемії COVID-19 є конкретними термінами, що стосуються дій чи досвіду людей під час пандемії [13], а отже, оскільки пандемія триває, мови продовжують збагачуватися такими лексичними одиницями.

Постановка завдання. Метою дослідження є встановлення особливостей перекладу англійських неологізмів пандемії COVID-19 українською мовою. Предметом дослідження постають особливості англо-українського перекладу неологізмів пандемії COVID-19. Матеріалом для дослідження слугували словники “Glossary on the COVID-19 Pandemic” [14], “Bundessprachenamt Coronavirus Glossary” [15], словник “Lexicon for a Pandemic. The New Yorker” [16; 17] та перекладацькі відповідники неологізмів українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Підбір відповідників англійським неологізмам є досить складним процесом, що полягає в першочерговій необхідності з’ясувати значення нової лексичної одиниці, а потім підібрати стратегію його перекладу, який буде зрозумілим. Універсального способу перекладу не існує. Науковці [18; 3] виокремлюють такі способи передання неологізмів мовою перекладу: транслітерацію та транскрипцію, калькування, описовий переклад (експлікація), пряме включення, приблизний переклад. У межах дослідження ми проаналізували кожний із цих способів у мовній парі «англійська – українська».

Транслітерація та транскрипція є поширеним способом через синергетику англійської та української мов. Цей спосіб є найлегшим у перекладі, однак лише в тих випадках, коли неологізм є зрозумілим українському адресатові. Так, нами виокремлені такі неологізми: *betacoronavirus* – *бетакоронавірус*; *deglobalization* – *деглобалізація*; *epidemic* – *епідемія*; *infodemic* – *інфодемія*; *sanitizer* – *санітайзер*; *hyproxaemia* – *гіпоксемія*; *lockdown* – *локдаун*; *vector* – *вектор* (*переносник хвороби*), *comorbidity* – *коморбідність*; *dyspnoea* – *диспноє*, *coronaphobia* – *коронафобія*, *covidient* – *ковідіент*, *coronials* (*corona* + *millenials*) – *короніали*, причому останній неологізм є прикладом словоскладання.

Під час калькування вживаною постає заміна складників неологізму їх лексичними відповідниками в мові перекладу. Основною особливістю калькування є збереження внутрішньої форми неологізму. Калькування як прийом перекладу застосовується до складних слів, наприклад: неологізм *superspreader* складається з двох основ *super* і *spreader*, обидві основи підлягають перекладу, тому ми отримуємо *суперрозповсюджувач*. Калькування здебільшого застосовується до неологізмів, які утворилися злиттям двох (чи більше) основ, тобто за допомогою конверсії та словоскладання: *coronababies* (*corona* + *baby*) – *коронанемовлята*, *quarantimes* (*quarantine*+*times*) – *період епідемії*, *coviddiosity* (*covid* + *curiosity*) – *ковід зацікавленість* (*інтерес до новин стосовно пандемії*); *coviddict* (*covid* + *addict*) – *ковідзалежний*, *antibody* – *антитіло*, *self-isolation* – *самоізоляція*, *serosurveillance* – *сероспостереження*. Із точки зору перекладу цікавим є такий приклад: *antivaxxer* – *противакцинатор* (друга основа в мові оригіналу є скороченням від *vaccinationist*, але в мові перекладу використовуємо повну лексичну одиницю).

Описовий переклад застосовується тоді, коли в мові перекладу не існує подібного значення для неологізму. Так, для неологізму *departure screening* неможливо підібрати переклад одним словом, тому ми застосовуємо описовий переклад – *скрінінг, який проводиться тоді, коли людина покидає країну*. Інший неологізм *animal-to-human transmission* також передається за допомогою описового перекладу – *передання інфекції від тварини до людини*. Зупинимося на прикладі перекладу неологізму, створеного за допомогою вторинної номінації: *bubble* є неологізмом, пов’язаним із пандемією COVID-19 у значенні *коло спілкування*. Похідними є *school bubble* – *шкільне коло спілкування школи*, *two-*

family bubble – коло спілкування двох родин; *travel bubble* – зона, що складається щонайменше з двох країн, провінцій чи територій, де міститься певна інфекційна хвороба, у межах якої мешканці можуть вільно подорожувати і де для мандрівників більше не існує обов'язкового карантинного періоду. Описовий переклад (експлікація) має на меті пояснення значення неологізму. *Direct contact transmission* перекладається як *передання захворювання під час безпосереднього зв'язку*, пояснюючи словосполучення вихідної мови. Описовий переклад є основним засобом перекладу такого неологізму, як *contact follow-up* – *спостереження, контроль та підтримка інфікованих осіб*. До описового перекладу належить підставний переклад – використання в мові перекладу наявного слова чи словосполучення, яке відповідає значенню неологізму вихідної мови. Наприклад: *communicable period* – *інфекційний період* (проміжок часу коли інфекція може передатися від хворої людини), *community spread* – *локальне поширення* (поширення інфекції серед спільноти, яка не пов'язана з прямим контактом), *cold zone* – *безпечна зона* (зона медичного закладу, вільна від інфекції), *face covering* – *медична маска* (респіратор, щит та інші засоби, які закривають обличчя), *front-line staff* – *медичні працівники червоної зони* (зони, де розміщені інфіковані). Доцільно зазначити, що неологізми, утворені конверсією, також перекладаються за допомогою описового перекладу: *lockit* (*lockdown* + *exit*) – *процес послаблення обмежень карантину*; *lockstalgia* (*lockdown* + *nostalgia*) – *сум за часом карантину*; *pancession* (*pandemic* + *recession*) – *економічний спад унаслідок пандемії*; *quarantimes* (*quarantine* + *times*) – *вимушені обставини під час пандемії*; *covidinfox* (*covid* + *information* + *intoxication*) – *надання неправдивої інформації про хворобу*.

Описовий переклад часто використовується з іншими типами перекладу неологізмів. Так, неологізм *Covidiot* – *ковідіот* – *людина, яка не дотримується правил карантину*, перекладається за допомогою транслітерації та описового перекладу, надалі можливе використання цього неологізму без пояснення, тобто суто переклад засобом транслітерації. Неологізм *fomite* – *фоміт* – *будь-який предмет, на поверхні якого протягом певного часу можуть жити віруси* (одяг, дверні ручки), перекладається за допомогою транскрипції та описового перекладу, але останнім часом цей неологізм втратив своє пояснення, тому перекладається за допомогою транскрипції.

Окрему групу неологізмів становлять слова, створені за допомогою вторинної номінації,

які отримали нове значення під час пандемії COVID-19. Такі неологізми перекладаються за допомогою транскрипції чи транслітерації та описового перекладу, але через часте використання в мові вони втрачають свій «опис»: *transmission* – *передання захворювання* (передання захворювання, зазвичай інфекційного, від однієї людини іншій); *depression* – *депресія, тривалий період серйозного спаду, який характеризується зниженням ділової активності, падінням цін та надмірним рівнем безробіття*; *pandemic* – *пандемія, епідемія, що протікає у всьому світі або на дуже широкій території, перетинаючи міжнародні кордони й уражаючи велику кількість людей*; *quarantine* – *карантин, захід запобігання поширенню інфекційного захворювання, за якого здорову людину, яка могла контактувати із зараженою людиною, ізолюють протягом інкубаційного періоду захворювання*; *viral load* – *вірусне навантаження* (кількість вірусу в зараженій людині).

Приєм прямого включення використовується під час перекладу неологізмів, які не можна перекласти іншими способами, тому використовується написання оригінального англійського неологізму. Наприклад: *COVID-19*, *SARS-CoV-2*, *мобільні додатки COVIDTrends*, *COVIDAlert*, *ArriveCAN* тощо. Трапляються випадки часткового прямого включення (коли одна частина має оригінальне написання, а інша – перекладається), наприклад: *N95 mask/respirator* – *маска/респіратор N95*.

Неологізми, значення яких не відповідає семантичному навантаженню лексичної одиниці, перекладаються за допомогою приблизного перекладу, значення слова зберігаються, але в мові перекладу неологізм змінює лексичну форму. Наприклад: *face naked* – *людина без маски*; *coronacut* – *зачіска в умовах зачинених перукарень*; *lockstalgia* (*lockdown* + *nostalgia*) – *сум за часом карантину*; *covidamination* (*covid* + *contamination*) – *побування зараження*, *maskhole* – *безглузде, неефективне носіння маски*, *Someday*, *Noneday*, *Whoseday?*, *Whensday?*, *Blursday*, *Whyday?*, *Doesn'tmatterday* – *якийсь ізднів, жоден ізднів, чий день, колідень, розмитий день, чому-день, немає ізднів, який день*, *covidiot* – *ковідіот* (*ковігіст*, *ковід-дисидент*), *torona* – *корона-бандит, коронаабсурд*.

До неологізмів COVID-19 належать, зокрема, неологізми, утворені способом аббревіації. Вони перекладаються за допомогою усіх вищенаведених способів. Так, *COVID-19* є прямим включенням, *ACTT* (*Adaptive COVID-19 Treatment Trial*) – *дослідження адаптивного лікування COVID-19*; *COPD* (*Corona Data Donation App*) – *додаток для*

передання даних коронавірусу; CGR (Coronavirus Global Response) – глобальне антикризове реагування на пандемію коронавірусу; ECDC (European Centre for Disease Prevention and Control) – Європейський центр профілактики та контролю захворювання; CFR (case-fatality rate) – коефіцієнт летальності згідно з підтвердженими випадками; FFP2 mask (filtering face piece mask) – респіратор FFP2; WFH (working from home) – дистанційна робота; PPE (personal protective equipment) – засоби індивідуального захисту (ЗІЗ); PUI (patient under investigation) – контакт з інфікованим.

Висновки. Таким чином, підбір українських відповідників англійським неологізмам пандемії COVID-19 відбувається на основі традиційних способів перекладу: транслітерації та транскрипції, калькування, описового перекладу (експлікації), прямого включення, приблизного перекладу. Вибір способу перекладу ґрунтується на поширеності та вживаності терміна в українському контексті, причому інтернаціоналізми та неологізми вторинної номінації передаються транслітерацією та транскрипцією (*lockdown* – локдаун), уживаються в оригінальній формі англійською мовою

з поясненням та без (*FFP2 mask* – респіратор FFP2), а також можуть мати паралельні варіанти в оригінальній англійській формі та українською транскрипцією та транслітерацією (*COVID-19, covid*). Вибір способу перекладу співвідноситься з морфологічною формою неологізму пандемії COVID-19. Зокрема, калькування застосовується при конверсії та словоскладанні (*superspreader* – суперпроповсюджувач). Описовий переклад використовується для перекладу непоширених неологізмів із новим значенням та може поєднуватися з іншими способами перекладу (*community spread* – локальне поширення (поширення інфекції серед спільноти, яка не пов'язана з прямим контактом)). Оскільки пандемія COVID-19 триває, способи англо-українського перекладу неологізмів пандемії будуть змінюватися з домінуванням транскрипції та транслітерації, більшість таких неологізмів стане інтернаціональними лексичними одиницями і не потребуватиме експлікації чи інших способів перекладу. Подальше дослідження в обраному напрямі сприятиме кращому розумінню особливостей появи неологізмів та їх перекладу іншими мовами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Єнікєєва С.М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови. Запоріжжя, 2006. 302 с.
2. Волченко О. Індивідуально-авторські неологізми як перекладознавча проблема. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія.* 2018. Вип. 27. С. 116–124.
3. Костенко О.Г. Сучасні англійські неологізми та способи їх перекладу українською мовою. *Закарпатські філологічні студії.* Випуск 13. Том 2. Ужгородський національний університет, 2020. С. 97–100.
4. Adami E., Al Zidjaly N., Canale G., Djonov E., Ghiasian M.S., Gualberto C., Karatza S, Lim FV, Pedrazzini A, Pirini J, Wildfeuer J. PanMeMic manifesto: Making meaning in the Covid-19 pandemic and the future of social interaction. *Working Papers in Urban Language and Literacies* no 273. 2020 Jul 29; 273. URL : <https://www.atlantis-press.com/proceedings/rtcov-20/125945666>
5. Katermina V. V., and Lipiridi S. Ch. Reflection on the Social and Psychological Consequences of the Coronavirus Pandemic in the New Vocabulary of the Non-professional English Language Medical Discourse. *Research Technologies of Pandemic Coronavirus Impact (RTCOV 2020)*, Atlantis Press, 2020. P. 44–49.
6. Бабелюк О.А., Дідух Л.І. Способи творення неологізмів на позначення явищ COVID-19 в англійському епідеміологічному дискурсі. *Львівський філологічний часопис.* 2020. № 7. С. 5–12.
7. Дячук Л.С., Довженко І.В. Особливості відтворення неологізмів, пов'язаних з COVID-19 в англійських медійних текстах українською мовою. *Міжнародний філологічний часопис.* Том. 12, № 1, 2021. С. 80–87.
8. Тимошук Н. Неологізми на позначення явищ COVID-19: морфологічний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук.* Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Випуск 35. Том 5. 2021. С. 168–172.
9. Сандига Л.О., Свиридюк Т.В., Романчук С.В. Англійські неологізми коронавірусної кризи. *Лінгвістичні дослідження:* зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г.С. Сковороди. Харків, 2020. Вип. 53. С. 117–126. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2020.53.11>.
10. Бондаренко О.М. Аналіз морфологічних неологізмів англійської мови, створених у зв'язку з пандемією COVID-19. *Збірник наукових праць «Нова філологія».* № 80. Том I (2020) С. 79–83. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2020-80-1-13>.
11. Лисичкіна І.О., Лисичкіна О.О. Особливості неологізмів пандемії Covid-19 в англійській мові. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.* 2020. Том 31 (70) № 4. Ч. 2. С. 108–112. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-2/19>.
12. Goltsova M. G. Chybis L. V. Coronavirus Neologisms in the English and Ukrainian Languages. *Міжнародний філологічний часопис* Том. 12, № 1, 2021. С. 45–48.

13. Akut K. Morphological Analysis of the Neologisms during the COVID-19 Pandemic. *International Journal of English Language Studies*. 2020. 2, no. 3. P. 01-07. DOI: <https://doi.org/10.32996/ijels.2020.2.3.11>
14. Glossary on the COVID-19 Pandemic URL: <https://www.btb.termiumplus.gc.ca/publications/covid19-eng.html>
15. Bundessprachenamt Coronavirus Glossary URL: <https://app.coreon.com/5ea2adb797e1040100eb7ff3>
16. Lexicon for a Pandemic. *The New Yorker*. URL: <https://www.newyorker.com/magazine/2020/07/20/lexicon-for-a-pandemic>
17. Словник «Епохи коронавірусу». *The New Yorker*. URL: <https://chytomo.com/the-new-yorker-sklav-slovnyk-erokhy-koronavirusu>
18. Драбов Н. До питання перекладу англійських неологізмів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 13. 2015. С. 176–181.